

Lessenserie Close Reading in de Kinderboekenweek 2020

Van 30 september tot en met 11 oktober is het Kinderboekenweek. Het thema: *En toen?* Oftewel: geschiedenis! Weet jij al rondom welk(e) boek(en) jij gaat werken? Met deze Close Reading-lessenserie lees je samen met jouw leerlingen de tekst *Toetanchamon* uit het veelgelezen boek *In een land hier ver vandaan... De hele wereld in vijftig voorleesverhalen* van Arend van Dam en Alex de Wolf.

Met de lessenserie krijg je een voorproefje van de publicatie *Close Reading in de praktijk*, die eind dit jaar verschijnt. Close Reading is een manier van werken die leerlingen helpt de diepere laag in een tekst te begrijpen. Met allerlei werkvormen graaf je samen met jouw groep in drie sessies steeds een stukje dieper in de tekst. Dat maakt dat de leerlingen de tekst niet alleen doorgronden, maar er ook veel plezier aan beleven. Kortom: Close Reading is niet alleen leerzaam, maar ook leuk!

Deze lessenserie is als volgt opgebouwd:

- Eerst geven we je handige informatie vooraf, zoals de analyse van de tekst. Deze helpt te bepalen wat jouw aandachtspunten in en einddoelen van de lessen zijn.
- Vervolgens beschrijven we de drie sessies. Eerst vind je informatie over wat er praktisch nodig is in je voorbereiding. Daarna lees je hoe je de sessies stap voor stap opbouwt. Let op: we willen je inspireren en suggesties geven, wijk er indien nodig vanaf. Jij kent je groep immers het best en weet wat je leerlingen nodig hebben.

Deze lessenserie rond *Toetanchamon* is bestemd voor groep 4, 5 en 6. Nieuwsgierig naar de andere lessenseries? Kijk op www.uitgeverijpica.nl en reserveer alvast een exemplaar van *Close Reading in de praktijk*:

Toetanchamon

Pag. 12-14 in: Van Dam, A., & De Wolf, A. (2008). *In een land hier ver vandaan... De hele wereld in vijftig voorleesverhalen*. Houten: Holkemade & Warendorf.

Soort tekst

Informatief, verhalende tekst.

Thema

Geschiedenis, Egypte, tijd van de farao's, Toetanchamon.

Analyse van de tekst

In het boek *Close Reading. Werken aan dieper tekstbegrip in het basisonderwijs*¹ is een uitgebreide kwalitatieve analyse gemaakt van deze tekst (zie figuur 1.6 op pag. 41-45 aldaar). De analyse hierna is een samenvatting daarvan.

- Tekststructuur: De tekst kan lastig zijn voor leerlingen, omdat verschillende tijdsperioden elkaar afwisselen: de huidige tijd, het oude Egypte en de tijd van de ontdekkingen. Daarnaast kan de tekst ook lastig zijn omdat informatieve tekst wordt afgewisseld met verhalende tekst. Die afwisseling wordt niet duidelijk aangegeven.
- Tekststructuur: Bij de tekst staan illustraties. Deze zijn te begrijpen, maar voegen geen informatie toe aan de tekst.
- Taalkenmerken: De informatie over het Dal van de Koningen en de vondst van het graf van Toetanchamon is duidelijk. De informatie over de reden dat Toetanchamon niet zomaar koning kon worden en de oplossing die daarvoor is gevonden, kan lastiger zijn voor leerlingen. Over de dood van Toetanchamon worden veel vragen gesteld die niet beantwoord worden en er wordt informatie gegeven die niet echt relevant lijkt.
- Taalkenmerken: De tekst is gemiddeld als het gaat om de moeilijkheidsgraad van de woorden. Er worden vrij veel vakspecifieke woorden gebruikt, zoals sarcofaag, archeoloog en piramides. De betekenissen zijn niet direct af te leiden uit de tekst. Dat geldt wel voor woorden als hiernamaals en rijkdommen.
- Bedoeling: De schrijver vertelt zowel over het vroege Egypte als over het leven van Toetanchamon. Het is goed om daar aandacht aan te besteden, omdat mogelijk niet alle leerlingen doorhebben dat het om deze beide bedoelingen gaat.

In het boek Close Reading lees je over de taak- en lezerfactoren die het begrip van de tekst kunnen beïnvloeden. Op pagina 49 en 50 van Close Reading staat bovendien een voorbeeld van hoe je de analyse van de tekst Toetanchamon kunt koppelen aan de kennis en het niveau van je groep. Dit heeft invloed op de moeilijkheidsgraad van de tekstgerichte vragen die je formuleert om je einddoelen te bereiken.

¹ Lapp, D., Moss, B., Grant, M., & Johnson, K. (2018). *Close Reading. Werken aan dieper tekstbegrip in het basisonderwijs*. Huizen: Pica. Nederlandse bewerking: Tony van Dalen, Marieke van Logchem en Dortie Mijs.

Eindoelen

- De leerlingen weten wie Toetanchamon is en hoe hij farao is geworden.
- De leerlingen weten dat er in de tekst informatie staat over drie tijdperiodes: de tijd van de farao's, de tijd van de ontdekkingen en de tijd van nu. Ze kunnen informatie uit de tekst aan elke periode koppelen en de informatie samenvatten.
- De leerlingen weten wat de bedoeling van de schrijver is: naast informatie geven over Toetanchamon informatie geven over het Dal van de Koningen en de ontdekking van zijn graf.

Sessie 1:

Wat zegt de tekst?

Leesdoel

- Ik weet wie Toetanchamon is en hoe hij leefde.

Vorbereiding

- Zet bij elk tekstdeel een nummer (deze heb je pas nodig in sessie 2):
Nummer 1: 'In een land ...' tot en met '... de woestijn leggen'.
Nummer 2: 'Veel jaren gingen ...' tot en met '... dat koning werd'.
Nummer 3: 'Toen koning Aknaton ...' tot en met '... van de woestijn'.
Nummer 4: 'Wat was er ...' tot en met '... de Egyptische woestijn'.
Nummer 5: 'Als je de ...' tot en met '... zijn gouden troon'.
- Zorg voor een gescande tekst, die je projecteert op het digibord. Zorg ervoor dat je hierin kunt onderstrepen.
- Maak het leesdoel zichtbaar voor de leerlingen.

Materialen

- Voor elke leerling: een kopie van de tekst (met de nummers).
- Voor elke leerling: een leeg vel om een woordweb te kunnen maken.

Belangrijkste tekstgerichte vragen

- Wie was Toetanchamon?
- Wat weet je over het leven van Toetanchamon?

Start

- Deel het leesdoel met de leerlingen.
- Bekijk kort samen de tekst en de afbeeldingen. ....>
- Lees de tekst in zijn geheel voor.

Als leerlingen nog weinig teksten met kolommen hebben gelezen, is het handig om uit te leggen hoe je deze tekst leest.

Instructie

- Vertel de leerlingen dat ze een woordweb gaan maken van de informatie over Toetanchamon die ze in de tekst kunnen vinden.
- Zet een cirkel op het bord met in het midden de naam Toetanchamon. Laat de leerlingen dit ook op hun eigen vel doen.
- Laat zien hoe je informatie over hem in de tekst kunt vinden. Begin te lezen bij de alinea 'Veel jaren gingen voorbij'. Als je de zin 'Op een deur stond het teken van een koning: Toetanchamon' hebt gelezen, stop je en constateer je dat je hier mogelijk informatie over hem gaat vinden. Lees verder tot en met de zin 'Daarin stond een gouden sarcofaag met daarin de mummie van farao Toetanchamon' en zet daar een streep onder. Vertel de leerlingen: 'Hier kunnen we informatie vinden over Toetanchamon. Hij is als mummie in een grafkamer gelegd in een gouden sarcofaag. Zijn graf bestond uit drie kamertjes.' Zet de steekwoorden grafkamer, mummie en gouden sarcofaag in het woordweb. De leerlingen doen dit ook op hun eigen vel.

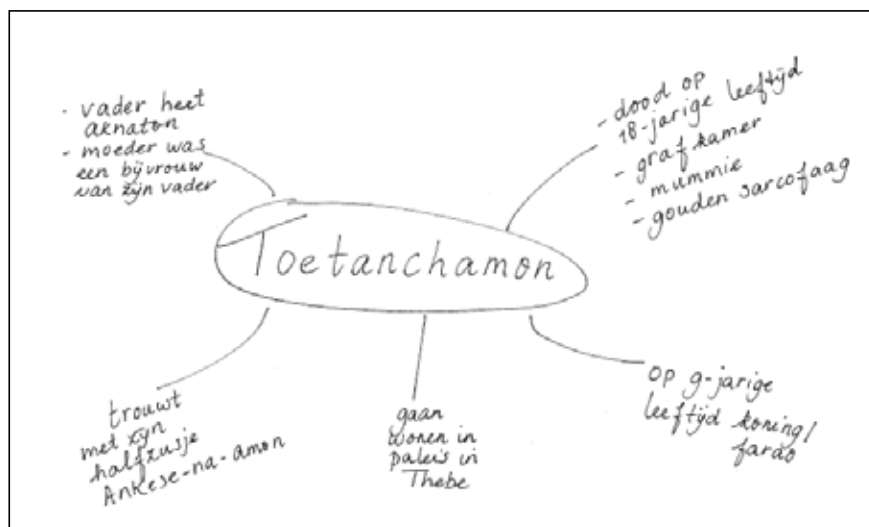
Begeleide inoefening

- Lees hardop verder en vraag de leerlingen hun vinger op te steken als ze informatie horen die in het woordweb over Toetanchamon past. Bespreek vervolgens samen wat er onderstreept moet worden en wat er in het woordweb moet worden geplaatst. Bijvoorbeeld: 'Naast de troon stond een meisje' en 'Samen vertelden ze het verhaal van een kind dat koning werd'. Dit zijn opnieuw aanwijzingen waaruit je kunt opmaken dat je waarschijnlijk meer gaat lezen over Toetanchamon. In de volgende alinea worden deze twee onderwerpen verder uitgewerkt.
- Als je merkt dat leerlingen begrepen hebben welke informatie over Toetanchamon ze moeten onderstrepen en verwerken in het woordweb, kun je ze in tweetallen verder laten werken. Mochten ze het nog lastig vinden, dan kun je samen nog een stuk verder lezen.

Verwerking

- Eén leerling van het tweetal leest een stuk van de tekst. Op het moment dat de andere leerling iets belangrijks hoort over Toetanchamon, geeft hij een signaal om daarna aan te geven wat hij wil onderstrepen en in het woordweb wil zetten. Vervolgens worden de rollen omgedraaid. Dit gaat zo door tot de hele tekst is gelezen.
- Bespreek samen met de leerlingen welke informatie over Toetanchamon ze hebben gevonden en welke zinnen ze hebben onderstreept. Zet bij de nabespreking de tekst op het digibord om leerlingen te laten zien waar ze de informatie hadden kunnen vinden.

Een voorbeeld van een woordweb bij de tekst *Toetanchamon*:

Afsluiting

- Blik samen met de leerlingen terug op het leesdoel aan de hand van de vraag: welke informatie over Toetanchamon vind je het meest bijzonder?

Sessie 2:

Hoe wordt het in de tekst gezegd?

Leesdoel

- Ik kan vertellen hoe het verhaal is opgebouwd en in welke tijd de verschillende delen van het verhaal zich afspelen.

Vorbereiding

- Zorg voor een gescande tekst (met daarin de nummers), die je projecteert op het digibord. Zorg ervoor dat je hierin kunt onderstrepen.
- Maak het leesdoel zichtbaar voor de leerlingen.

Materialen

- Het woordweb van de eerste sessie.
- Voor elke leerling: een kopie van de tekst met de nummers.
- Voor elke leerling: werkblad 1 met de verschillende tijdsperiodes.

Belangrijkste tekstgerichte vragen

- Welke delen van het verhaal horen bij welke tijd?
- Gebruikt de schrijver dezelfde schrijfstijl in de verschillende delen of wisselt hij daarmee?

Start

- Blick samen met de leerlingen terug op de eerste sessie door de belangrijkste informatie uit het woordweb te bespreken.
- Misschien is het de leerlingen al opgevallen dat er in de tekst informatie staat over veel verschillende momenten in de tijd. Vertel dat de informatie gekoppeld kan worden aan drie tijdsperiodes: de tijd van de farao's, de tijd van de ontdekkingen en de tijd van nu. In deze sessie gaan de leerlingen kijken naar welke informatie bij welke tijdsperiode hoort (leesdoel). Dat gaan ze invullen op een werkblad.

Instructie

- Model hoe je informatie uit de tekst kunt koppelen aan een van de drie tijdsperiodes. *'Ik ga laten zien bij welke tijdsperiode de eerste alinea hoort. Dat ga ik doen door te zoeken naar signalen voor die tijd in de tekst. Ik begin met lezen.'* Lees 'In een land hier ver vandaan ...' tot en met '... te bouwen' op pagina 12. *'Ik lees het woord farao en daarom denk ik dat deze alinea past bij de tijd van de farao's.'* Je kunt farao ook onderstrepen op het digibord. *'Ik ga verder lezen om te kijken wanneer er informatie over een nieuw tijdvak begint.'* Lees de tekst tot en met '... in de woestijn leggen' (pag. 12). Benoem tijdens het lezen dat verschillende woorden laten zien dat dit gedeelte bij het tijdvak van de farao's hoort, zoals piramides, mummie, grafkamers in de woestijn: *'Aan verschillende woorden kan ik dus zien dat dit deel van de tekst gaat over de tijd van de farao's. Ik schrijf op mijn werkblad dat tekstdeel 1 hoort bij de tijd van de farao's. De woorden farao, piramide, grafkamer, mummie zijn mijn bewijzen daarvoor.'*

Begeleide inoefening

- Tekstdeel 2 doe je samen met de leerlingen. Vertel: *'We lezen zo samen de tekst bij tekstdeel 2. Onderstreep voor jezelf de woorden die volgens jou aangeven over welk tijdvak dit deel gaat. Dat zijn de bewijzen.'* Lees de tekst 'Vele jaren gingen ...' tot en met '... het teken van een koning: Toetanchamon'. Bespreek met leerlingen welke woorden ze hebben gevonden en bij welk tijdvak dit deel hoort. Schrijf deze woorden samen in het schema. (Het deel hoort bij de tijd van de ontdekkingen en dat kun je zien aan zinnen als 'Vele jaren gingen voorbij' en aan de zinnen die aangeven dat Howard Carter in de woestijn graaft en een deur ontdekt.)
- Laat leerlingen in tweetallen bepalen of heel tekstdeel 2 past bij de tijd van de ontdekkingen of niet. (Tekstdeel 2 past inderdaad in het geheel bij de tijd van de ontdekkingen.)

Verwerking

- Wanneer het goed gaat kunnen leerlingen in tweetallen samen verder werken om ook de tijden van de tekstdelen 3 tot en met 5 te bepalen en de bewijzen daarvoor in het schema te zetten.
- Bespreek na welke tekstdelen bij welke tijden horen en de bewijzen die de leerlingen in het schema hebben gezet:
  - Tekstdeel 3: tijd van de farao's. Bewijzen zijn: nieuwe farao, Toetanchamon, trouwen met zijn halfzusje, begraven in een grafkamer.
  - Tekstdeel 4: niet helemaal duidelijk, deels de tijd van de farao's. Hier komen we in de volgende sessie op terug.
  - Tekstdeel 5: tijd van nu. Bewijs: de rijkdommen liggen in het museum.

Aanvullende tekstgerichte vragen

- Hoe ontstond het Dal van de Koningen?
- Hoe zien de grafkamers van Toetanchamon eruit? Teken de grafkamers van Toetanchamon op basis van de informatie in de tekst. →

Deze twee feitelijke vragen zijn erop gericht dat leerlingen op zoek gaan in de tekst; de bewijzen voor hun antwoorden moeten ze uit de tekst halen. Op een vergelijkbare manier kun je leerlingen nog meer feitelijke vragen stellen. Je kunt leerlingen ook zelf zogeheten WH-vragen (wie, wat, waar, waarom, welke, wanneer, hoe?) laten formuleren en hen hiermee een quiz laten samenstellen voor de groep.

Afsluiting

- Voor groep 4

Het doel was om de tekstdelen te koppelen aan drie tijdvakken. Bespreek met de leerlingen in welke mate je vindt dat dit gelukt is. Vertel ook: *'Kijk eens naar de tekstdelen: heeft de schrijver ze dan op de volgorde van de tijd geschreven of klopt het niet helemaal? Tekstdeel 3 gaat ineens weer over de tijd van de farao's. De andere tekstdelen staan wel op volgorde. Alleen tekstdeel 4 was moeilijk in te delen. Hier gaan we de volgende les mee aan de slag.'*

- Voor groep 5 en 6

Vertel de leerlingen dat de schrijver in de tekstdelen verschillende schrijfstijlen gebruikt. Bekijk met elkaar tekstdeel 2. Vraag op welke manier de schrijver in dit deel schrijft over de ontdekking van Howard Carter. (Hij maakt een beschrijving van de ontdekking.) Bekijk nu samen tekstdeel 3. Vraag: Op welke manier beschrijft de schrijver het leven van Toetanchamon? Doet hij dat op dezelfde manier of anders? (Het begin en het einde van beide tekstdelen zijn vergelijkbaar, maar in tekstdeel 3 gaat de schrijver na het begin over in een

dialogoog.) Bespreek met de leerlingen waarom hij dit zo gedaan zou kunnen hebben. Mogelijk maakt dit de tekst levendiger. Hoe kijken de leerlingen hiertegen aan?

Sessie 3:

Wat betekent de tekst?

Leesdoel

- Ik kan benoemen welk doel de schrijver heeft met deze tekst over Toetanchamon.

Vorbereiding

- Zorg voor een gescande tekst (met daarin de nummers bij de tekstdelen), die je projecteert op het digibord. Zorg ervoor dat je hierin kunt onderstrepen.
- Maak het leesdoel zichtbaar voor de leerlingen.

Materialen

- De schema's van de leerlingen uit sessie 2.
- Voor elk groepje van vier leerlingen: werkblad 2 met de placemat op een A4- of A3-vel.
- Optioneel, voor elke leerling: werkblad 3 (Wat wil ik nog weten?).

Belangrijkste tekstgerichte vragen

- Waarom zou de schrijver ervoor kiezen om uit te wijden over de dood van Toetanchamon? Wat voegt dit stuk tekst toe?
- Welke doelen heeft de schrijver met deze tekst?
- Vind je de titel passend bij de doelen of kun je een betere titel bedenken?

Start, instructie, begeleide inoefening en verwerking

- Vertel dat jullie in de vorige les hebben gekeken naar de structuur van de tekst. De meeste tekstdelen konden gekoppeld worden aan een tijd. (Laat eventueel een schema zien van een leerling of je eigen schema.) Maar bij één tekstdeel was dit wat lastiger. Laat leerlingen in tweetallen overleggen over welk tekstdeel het zou kunnen gaan. (Het gaat om het vierde tekstdeel.)
- Laat ze vervolgens overleggen over waar dit tekstdeel over gaat. (Het stuk gaat over hoe Toetanchamon dood zou kunnen zijn gegaan.) Vraag: *'Wat vinden jullie: voegt dit stuk tekst wat toe of had de schrijver dit ook weg kunnen laten? Waarom heeft hij het er eigenlijk aan toegevoegd?'* Het antwoord van de leerlingen kan de opmaat zijn naar het leesdoel.
- Vertel dat een schrijver verschillende doelen kan hebben om een tekst te schrijven. Een verhaal schrijf je vaak om mensen er plezier aan te laten beleven, een instructietekst schrijf je om te laten weten hoe je iets moet maken of moet doen en in een informatieve tekst wordt informatie gegeven over een onderwerp. Vraag wat voor soort tekst dit is. →
- Vraag: welk doel heeft de schrijver met deze tekst en wat wil hij ons allemaal duidelijk maken? Maak groepjes van vier en laat leerlingen

Arend van Dam schrijft veel verhalende, informatieve teksten. Die zijn lastiger voor leerlingen, omdat ze twee lijnen moeten begrijpen. Aan de ene kant moeten ze het verhaal begrijpen en aan de andere kant moeten ze de informatie over het onderwerp eruit kunnen halen. Dat is in deze tekst ook zo. Het is dus een combinatie tekst.

de placemat invullen. Laat ze eerst individueel hun ideeën in hun eigen vak van de placemat schrijven en laat ze daarna overleggen over welke gezamenlijke ideeën in het middenvak komen.

- Bespreek vervolgens de ideeën in de hele groep. (De schrijver vertelt het verhaal over het leven van Toetanchamon, geeft informatie over het Dal van de Koningen en over de ontdekking van het graf van Toetanchamon door Howard Carter).

Aanvullende tekstgerichte vragen

Wanneer je de tekst gebruikt tijdens het werken aan een thema over Egypte kun je leerlingen ook vragen om een 3W-schema in te laten vullen:

- Wat wist ik al?
- Wat heb ik geleerd in deze tekst?
- Welke vragen heb ik nu nog over Egypte, wat wil ik nog meer weten?

Zie hiervoor het optionele werkblad 3.

Afsluiting

- Vertel dat jullie nu weten welke doelen de schrijver heeft met deze tekst over Toetanchamon. Kijk samen naar de titel van de tekst en vraag: is dit nu de meest passende titel voor deze tekst of vinden we dat hij een andere titel had moeten kiezen, nu we de doelen weten? Geef de leerlingen denktijd om een betere titel op de placemat te schrijven en laat ze samen tot een nieuwe titel komen door met elkaar te overleggen: welke titel vinden we als groep het meest passend? →

Een mogelijke vervolgopdracht zou kunnen zijn om leerlingen een eigen (fantasie)verhaal te laten schrijven over hoe zij denken dat Toetanchamon is doodgegaan.

Toetanchamon

Werkblad 1: Tijdsperiodes

De tekst is in vijf delen verdeeld. Dat kun je zien aan de cijfers in de tekst.

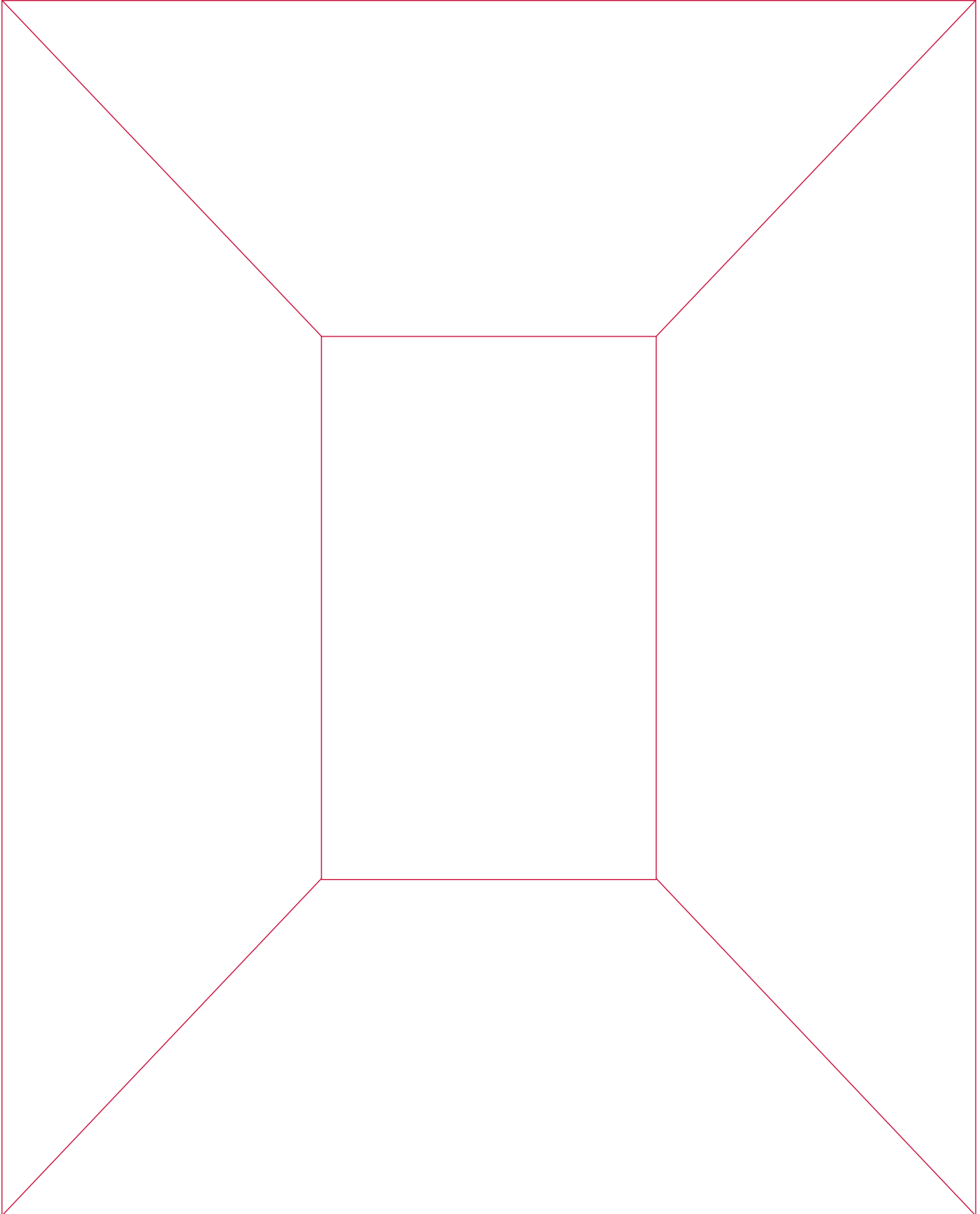
Het verhaal speelt zich in verschillende tijden af. Geef aan over welke periode de tekstdelen informatie geven. Schrijf je bewijzen erbij.

Tijd van de farao's	Tijd van de ontdekkingen	Tijd van nu
Tekstdeel: Bewijzen:	Tekstdeel: Bewijzen:	Tekstdeel: Bewijzen:
Tekstdeel: Bewijzen:	Tekstdeel: Bewijzen:	Tekstdeel: Bewijzen:

Namen: _____

Toetanchamon

Werkblad 2: Placemat

Toetanchamon

Werkblad 3: Wat wil ik nog weten?

Wat wist ik al over Egypte?	Wat ben ik te weten gekomen?	Welke vragen heb ik nog? Wat wil ik nog weten?